

EDIČNÍ POZNÁMKY

První díl *Povídek* Boženy Němcové obsahuje všechny povídky z prvního desetiletí jejího tvoření, z let 1846–55. Začíná prvními povídkami, obrázky otištěnými v České včele, redigované tehdy Havlíčkem; je to z r. 1846 *Domácí nemoc* v č. 48 (z 16. června) a *Dlouhá noc* v č. 77 a 78 (z 25. a 29. září) a z r. 1847 *Obrázek vesnický* v č. 16, 17 a 18 (z 23. a 26. února a 2. března), všechny jsou označeny jménem autorky. – K nim se těsně přimyká po jisté přestávce obrázek *Čertík*, otištěný švabachem beze jména autorky v příloze Moravských novin (redig. Fr. M. Klácel) 23. a 25. března 1851 (v č. 69 a 70); tento anonymní obrázek uvedla autorka ve svém vlastnoručním soupise prací a po prvé jej otiskl Mil. Novotný v I. sv. Díla Boženy Němcové r. 1928. – Následující řadu povídek delších zahajuje první rozsáhlejší povídka Němcové, *Baruška*, uveřejněná opět beze jména v kalendáři Koleda na r. 1853 (vyšel r. 1852), vydávaném Moravskou národní jednotou (str. 204–223). Následuje povídka *Pomněnka šlechtné duše* z katolického kalendáře redigovaného Václavem Štulcem, „Poutníka z Prahy“ na r. 1855 (vyšel 1854; na str. 109–118); v souborném litomyšlském vydání Augustově je nazvána *Rozárka*. Dále jdou za sebou povídky *Sestry*, *Karla*, *Divá Bára* a *Čtyry doby*. V almanachu na r. 1855, „Lada Nióla“, redigovaném J. V. Fričem (vydaném v prosinci 1854) vyšly *Sestry* (na str. 254–288). V oslavném sborníku „Perly české“ na r. 1855, redigovaném A. J. Vrtátkem, je uveřejněn obrázek *Karla* (str. 115–170). Povídka *Divá Bára* vyšla v kalendáři „Česká pokladnice“ na r. 1856 (vyd. r. 1855; na str. 120–135). Autobiografickou zpověď *Čtyry doby*, která uzavírá tento svazek, nevydala autorka tiskem; vepsala ji vlastnoručně do rukopisného památníku věnovaného knovému roku 1856 J. V. Fričovi (rukopis ten je nyní v Literárním archivu Národního musea; naše črta má 19 rukopisných stránek; otiskuje se zde po prvé přesně z rukopisu).

Nezařadili jsme do tohoto svazku satirické drobnosti, *Výklad historie*, *Kávovou společnost* a *Šalamona Heršla* ze 3. a 4. svazku (1855) Rachejtlí V. Č. Bendla, protože u nich autorství B. Němcové není zcela jisté; budou proto zařaděny do svazku spisů sporných.

Za života Boženy Němcové nevyšla knižně ani jedna z těchto povídek; byly vydány vesměs jen v časopisech, novinách, kalendářích a almanaších a jsou nestejně korigovány a nestejně zasaženy úpravami

redaktorů. – Pečlivě jsou vykorigovány *Sestry a Karla*; také první tři obrázky z „České včely“ mají dobrou korekturu, patrně redaktorem. *Čtyry doby* jsou zde otištěny z rukopisu značně pečlivého. Hojně chyb zůstalo v kalendářích „Poutníku z Prahy“ a v „České pokladnici“. Naprosto nedokonale je vysázena *Baruška* v moravské „Koledě“, obdobně jako v pozdějším ročníku „Koledy“ povídka *V zámku a v podzámčí*; nadto zasáhla zde zřejmě do jazyka Němcové, obdivuhodně – přes jeho vývoj – jednotného od prvních obrázků až do zralých prací, nevhodně něčí jazyková úprava, takže se po stránce jazykové *Baruška* ostře odráží od celého ostatního díla Němcové.

Tím vším je kritické vydání všech těchto povídek neobyčejně stíženo; stejné zhruba nesnáze jsou i při vydání dalších povídek Boženy Němcové z r. 1856 a násl. Kritické vydání obojí řady lze pořídit jen za stálého zřetele k jazyku celého díla Boženy Němcové. – Podrobně nesnáze jejich kritického vydání a způsob, jak řešit tuto úlohu, vložila jsem ve svém vydání této druhé řady povídek v Národní knihovně (sv. 22, 1950, str. 302 násl.) a vykládám v připraveném vydání řady první, zhruba obsahem totožné s tímto svazkem.

Vcelku se ovšem řídí i tento svazek edičními zásadami shrnutými v prvním svazku Spisů Boženy Němcové v Knihovně klasiků, v Národních báchorkách na str. 349 násl. Není proto třeba je zde opakovat.

Dodávám jen toto: Jako opravujeme skutečné omyly pravopisné a hláskoslovné, opravili jsme také omyly v tvarech, buď nahodilé, anebo důslednější, ale plynoucí z neporozumění soudobé normy spisovného jazyka a z hyperkorektnosti; necháváme ovšem všechny takové tvary, které má autorka z jazyka lidového anebo ze soudobé normy.

Opravujeme takto tvar *mne* užitý ojedinele v dativě na *mně* (aby *mne* Tomše vymodlila, 29, ke *mne*, 59, by *mne* ale mohla podávati celý statek, 82, aby *mne* dal takovou loktuši, 191).

Necháváme ustrnulé a tehdy již zastaralé *jenž*, na př. (hvězda) *jenž* ... se leskla (21), chtivost, *jenž* vyčlívá sobě (40) a j., ale opravujeme ojedinelé chyby: číslo Novin, *jež* si... vypůjčoval (na... *jež*, 20), zahrádka..., *jež* si... pěstovala (na... *již*..., 203).

Opravili jsme zbytky ustrnulého užívání přechodníků, u Němcové nedůsledného: (strašidlo, t. hříbě) *lísaje se* (na *lísajíc se*, 36), *Baruška* ale *vida* (na *vidouc*, 47), (vítr) *odnášejíc, rozhazujíc* (na *odnášeje, rozhazuje* 138 a 139), (husy) *kejhajíc* (na *kejhajíce*, 157), *nejsouc považo-*

vány již za nedospěly (na nejsouce považovány již za nedospělé, 202), (narcisky) *pohlížejíc* (na *pohlížejíce*, 230), dále tvar *usměvši se* (na *usmávši se*, 206) a konečně tvary typu *pověděvši*, *vzavši*, *pozdravivši* a j., užití jen v Barušce, na *pověděvši* (55), *vzavši* (56), *pozdravivši* (58) atd.

Doplňujeme předložku *s*, *se*, neprávem – z hyperkorektnosti – vypuštěnou ve vazbách předložkových: *s marnou libostí* (38), *s sebou přináší* (45), *s sebou doveženou* (50), *se zvláštní libostí* (52), *S jakým citem... jel domů* (54), *S jakým citem rozloučila se* (54), *a s tím za sebou zavřela* (58), *že se mu protivil s tím úmyslem* (85), *přijdu se soumrakem* (111), *S těmi slovy ji... pustil z náručí* (178), *doložila s důvěrným přízvukem hlasu* (210), *se sklopeným okem kleká* (228), *leží s hlavou zababušenou* (230).

Opravili jsme ojedinělé případy archaistické jediné negace, čtenáři dnes nesrozumitelné: *ani tu nejtajnější myšlenku před ní ukryla* (na... *neukryla*, 74); *ani jediné děvče ve vsi, nevyjímajíc služebné, chodilo* (na... *nechodilo*, 203).

Opravujeme ojedinělé odchylné tvary, třebaže některé z nich jsou i v lidovém lokálním usu, ale u Němcové ojedinělé: *čistá zdravá rta* (na *čisté, zdravé rty*, 40), *před očmi* (na *před očima*, 29), *na chlapci lát* (na *chlapce*, 36), *lide otázkami zastavovati* (na *lidi*, 51), a dále: o umrlcích, *kteří... rejdy tropí* (na *kteří*, 191), *zemřelé vstávaly...* *chodily...* *se veselily* (na *zemřelí vstávali, chodili, se veselili*, 191), *takové nepodařenci* (na *takoví...*, 198), *všechny mě rádi měli* (na *rády měly*, 201), *kteřekoli rodiče* (na *kteřikoli*, 207), *velcí suchí lidé* (na *suší*, 211).

V chodském nářečí v povídce Karla upravili jsme délky v tvarech *humříl* (148, 149), *humřila* (169), *vzil* (150, 169) a *slušilo* (180), kde Němcová má omylem krátké *i*.

Obrázek Čertík v originále není takřka rozdělen na odstavce; přidali jsme odstavce na str. 34 (*I odkašlala si... a „Budu vám tedy...“*), na str. 35 a 36 všechny.

Karlu otiskujeme z luxusního vydání Perel českých (in 4°), které se liší od vydání obyčejného (in 8°) v jediném místě; na str. 179 (zde) je v prvním vydání: Markyta přihlídlá, zašeptala: „Pánbůh tě požehnej!“ a brala se z komory. – *Karly tam nebylo*, ale ve vydání druhém: ... *Nebyla tam Karla*.